

BARTÓK ÉS SZEGED

Demény Jánosnak, barátsággal

1.

A MAGYAR NÉPZENEGYÜJTÉS
BÖLCSŐJE

„1905 tavaszán Szegeden találjuk Kodályt. Bauer Herbertéknél tölt egy hetet. Herbert és húga, Hilda, valamint az a vidám társaság, amely körülveszi őt, gondoskodik róla, hogy kipihenje és elfelejtse a szakvizsga fáradalmait. Friss erőt gyűjt a további munkához. Sokat csatangol a szegedi tanyákon, a Tisza partján. Séta közben fűzfa sípokat farag. Bejárja Tápé, Rókus, Szőreg, Deszk vidékét. Béresektől, halászkóttól jegyez le dallamokat, ezeket otthon zongorán lejátszsa, megharmonizálja.”

Ezt Eöszte László Kodály-életrajzában olvassuk. Kodály népdalgyűjtő útjainak időrendi táblázatában is az első helyen Szeged környéke áll. Ezt követi 1905 augusztusában a mátyusföldi, 1906-ban a Zobor vidéki, nyitrai, nógrádi, gömöri, Heves megyei gyűjtés, s a többi mind.

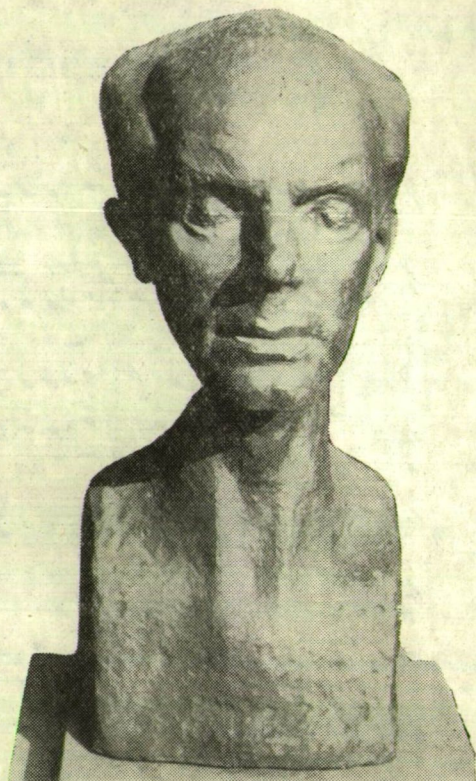
Minek köszönheti Szeged, hogy Kodály e látogatásával a modern magyar népzene-gyűjtés bölcsőhelyének tekintheti magát? Úgy kellett volna írnom: kinek köszönheti? A válasz: Balázs Bélának. Aki akkor még Bauer Herbert volt.

A fiatal Balázs Béla, ahogyan önéletrajzi regényében megírta, a vidék szürke porába veszett kiváló tanárjától, Babits elődjétől, Hegedűs Páltól tanulta meg, hogyan kell szívével „a magyar nép szívére találni”. Hegedűs Pál, ez a nagy műveltségű, különc elme, Petőfi példáján tanította: „Igazi költészet csak az lehet, ami a nép taláiban gyökerezik.” Balázs Béla ettől kezdve tudatosan kereste a találkozást „a nép lelkével”. S meg is találta a kamaráspusztai cséplőmunkások között. Dalaik éppúgy megfogták szívét, mint sorsuk kiáltó igazságtalanságai.

Balázs Béla 1902 őszén lett a budapesti Eötvös-kollégium lakója. Diáktársai között volt Szabó Dezső, Szekfű Gyula, Laczkó Géza és — Kodály Zoltán is. Noha Kodály két évvel idősebb volt nála, meleg barátságba kerültek. Balázs Béla hívta le 1905 tavaszán Kodályt Szegedre. Ahogyan már korábban ő járta a környéket, keresve a találkozást „a nép lelkével”, úgy vitte most magával Kodályt is útjaira. S a zene-tudós itt találkozik először a magyar népdallal! Gyermekkora falusi emlékei itt tudatosodnak, itt ismeri föl először a népzene eddig elzárt sajátos világát.

Sajnos, Balázs Béla nem tudta befejezni önéletrajzát, így tőle magától tehát teljes biztonsággal nem tudhatjuk meg, amire kíváncsiak lennénk: hogyan alakult ki hármójuk barátsága, hogyan hatottak egymásra. Annyi bizonyos, hogy Kodály ismertette meg Bartók Bélát és Balázs Bélát egymással.

A szellemi hatások útjai kifürkészhetetlenek. Bonyolult társadalomlélektani folyamat határozta meg mindhármuk útját. Balázsról már mondtam: a magyarsághoz asszimilálódó, nyiladozó értelmű ifjú nagyhatású tanárának ösztönzésére már a századfordulón tudatosan keresi az azonosulást a parasztsággal. Program, ars poe-

Makrisz Agamemnon Bartók-szobra

Szegeden